

УДК 331.5-053.6:005.1(477)

Качан Г.М.
здобувач кафедри управління персоналом та економіки праці
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

УПРАВЛІННЯ ВТОРИННОЮ ЗАЙНЯТІСТЮ МОЛОДІ УКРАЇНИ

MANAGEMENT SECONDARY YOUTH EMPLOYMENT UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Стаття спрямована на вивчення проблем вторинної зайнятості молоді України. У статті розглянуто основні проблеми молодіжного вторинного ринку праці, наслідки вторинної зайнятості молоді, напрями та механізми управління вторинною зайнятістю студентської молоді. Зроблено висновок про систему управління вторинної зайнятості молоді.

Ключові слова: ринок праці, вторинна зайнятість, управління зайнятістю, регулювання вторинної зайнятості молоді.

АННОТАЦИЯ

Статья направлена на изучение проблем вторичной занятости молодежи Украины. В статье рассмотрены основные проблемы молодежного вторичного рынка труда, последствия вторичной занятости молодежи, направления и механизмы управления вторичной занятостью студенческой молодежи. Сделан вывод о системе управления вторичной занятости молодежи.

Ключевые слова: рынок труда, вторичная занятость, управление занятостью, регулирование вторичной занятости молодежи.

ANNOTATION

The article aims to study the problems of youth employment Secondary Ukraine. In the article the basic problems of the youth of the secondary labor market effects of second youth employment trends and mechanisms of secondary employment of students. The conclusion of the management system of secondary employment of young people.

Keywords: labor market, secondary employment, employment management, regulation of secondary employment of young people.

Постановка проблеми. Нині поширеною є вторинна зайнятість, тобто робота більш як на одному місці. Усе більшого поширення в світі вона набуває серед молоді. Така форма реалізації трудової активності забезпечує можливість більших заробітків, підвищує шанси збереження роботи навіть в умовах скорочення обсягів виробництва, нарешті, дозволяє здійснювати пошук ліпшої роботи без втрати статусу зайнятості. В умовах відносно короткого робочого тижня (особливо, коли на одному робочому місці скорочений режим) вторинна зайнятість не обов'язково призводить до перевантаження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найчастіше вторинна зайнятість розглядається в аспекті зайнятості населення в неформальному секторі економіки. Необхідно особливо відзначити праці І. Перової, І.П. Попової, Д.П. Богині, С.І. Бандура, І.К. Бондар, В.С. Васильченко, А.М. Колота, Б.Н. Крижанівського, Е.М. Лібанової, В.В. Онікієнка, М.В. Шаленко, Д.Л. Некіпелова, В.М. Абрамова, Н.М. Крає-

вої, Ю.Г. Шведової, О.В. Хітовської, В.О. Костюкова, О.В. Криштановської, Н.В. Скрипника, О.У. Хорми, О.О. Яременка та інших, в яких досліджуються проблеми зайнятості в цілому, її види та форми, регіональні й галузеві аспекти, а також прогнози на найближче майбутнє. Питання вторинної зайнятості молоді досліджує Т. Буда, аналітичний огляд стану молодіжної зайнятості в Україні здійснюють С. Мельник, П. Коропець, В. Гуляєв.

При цьому в науковій літературі недостатньо уваги приділяється сегменту молодіжного ринку праці в регіональному розрізі. До розгляду цього питання виявили цікавість лише декілька дослідників – О. Абашина та В. Кармазін, які на прикладі Кіровоградської та Львівської областей вивчали питання вдосконалення державної політики зайнятості молоді.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Основними цілями даного дослідження є вивчення вторинної зайнятості молоді, визначення програми управління вторинною зайнятістю, шляхів оптимізації державного регулювання зайнятості молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині все більше уваги приділяється зайнятості молоді. Питання забезпечення зайнятості молоді є важливим для суспільства і держави, тому визначає особливі завдання для правового регулювання у цій сфері. Ігнорування вказаної проблеми може призвести до відсутності кваліфікаційного кадрового потенціалу в країні, підвищення рівня незайнятості, злочинності серед молоді. Метою регулювання зайнятості молоді є приведення її у відповідність з суспільними потребами у фахівцях і потребою молодих людей в працевлаштуванні і реалізації свого творчого потенціалу.

Проблеми зайнятості молоді (зокрема випускників навчальних закладів), яка становить досить велику частку загальної чисельності незайнятих громадян, що перебувають на обліку в державній службі зайнятості (рис. 1), регулюються відповідно до положень законів України «Про зайнятість населення» та «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», але вони в більшості випадків носять декларативний характер.

Вторинна зайнятість студентів розглядається як феномен, що має складну структуру і

неоднозначно впливає на професійну освіту студентів. Роль вторинної зайнятості істотно розрізняється для різних груп, і можна вказати, принаймні, на три її різних прояви. У першому з них вторинна зайнятість практично ніякого відношення до професійного самовизначення не має: це тимчасова підробіток студентів, що виконують малокваліфіковану роботу. Дві інших функції вторинної зайнятості пов'язані з професійним самовизначенням і багато в чому визначають його різні шляхи. На першому з них вторинна зайнятість допомагає студенту придбати досвід роботи з одержуваної спеціальності і в якихось випадках навіть визначитися з підприємством для роботи після закінчення вузу. І у своїй третій функції вторинна зайнятість допомагає студенту визначитися з професією, яка не збігається з одержуваною у вузі спеціальністю, і тим самим задає йому новий шлях професійного розвитку.

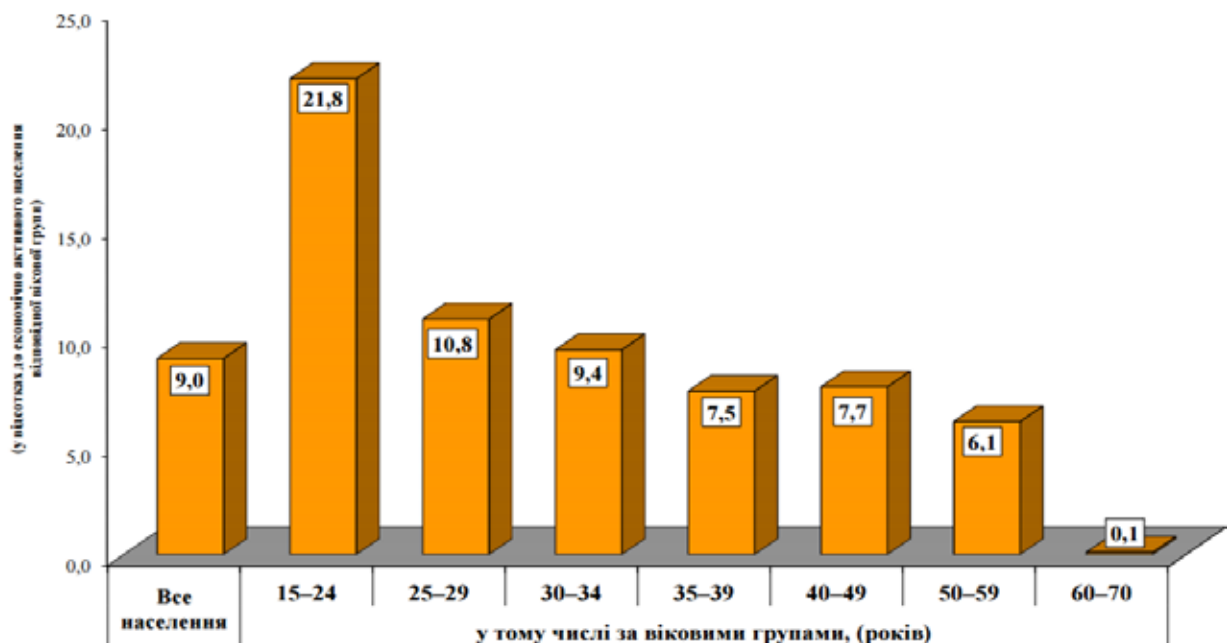
Основні проблеми молодіжного ринку праці:

- дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили. Однією із головних причин такого дисбалансу є відсутність державного прогнозування потреб економіки у молодих спеціалістах;
- завищений рівень самооцінки у молоді, випускників вищих навчальних закладів – молодь не адаптована до сучасних реалій;
- складність суміщати денну форму навчання та роботу, відсутність гарантій оплати короткотермінової роботи для студентів;
- проблеми дітей-сиріт та молоді, яка повертається з місць позбавлення волі – це і проблема квот для окремих верств населення, і реєстрації в центрах зайнятості.

Наслідки вторинної зайнятості молоді:

- вторинна зайнятість у молоді сприяє їх професійній інтеграції та самореалізації, оскільки розширює сфери спілкування, дозволяє накопичувати соціальний досвід і зв'язки;
 - вторинна зайнятість студента несе небезпеку негативного впливу на навчальний процес, дисциплінованість зменшується пропорційно зростанню зайнятості;
 - набутий досвід роботи за фахом значною мірою розширює можливості гідного виходу студента на ринок праці;
 - вторинна зайнятість студентів має велике значення як безпосередній життєвий досвід: людина вже вступила в трудові відносини, змогла познайомитися з декількома видами робіт, випробувати себе в них, зробити для себе вибір. Працюючі студенти при майбутньому працевлаштуванні вже зможуть вписати в своє резюме факт досвіду роботи і тим самим підвищити свої шанси на отримання бажаної вакансії.
- З метою реалізації державної політики зайнятості населення, зокрема молоді, працевлаштування та соціальної підтримки тимчасово непрацюючих громадян створено Державну службу зайнятості, на місцях – обласні та районні центри зайнятості, діяльність яких координується Міністерством соціальної політики України, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Фактично служба зайнятості безпосередньо реалізує державну політику зайнятості.

Державу варто розглядати і як гаранта констигційних, законодавчих прав усіх сторін соціального партнерства, і як організатора, ко-

За даними Державної служби статистики України

Рис. 1. Рівень безробіття за 9 місяців 2015 року (за віковими групами) [7]

ординатора, незалежного регулятора соціально-трудових відносин. Ці функції реалізуються як через введення в дію законодавчих, нормативних актів, так і через ініціювання розвитку соціального партнерства, прийняття державних програм удосконалення соціально-трудових відносин, участь у підготовці кадрів для соціального сектору, координацію наукових досліджень у цій сфері тощо [3, с. 12].

Але для організації вторинної зайнятості молоді необхідне створення окремої служби з її забезпечення. Цілями служби повинні бути:

- надання інформаційно-консультативної допомоги студентам з питань працевлаштування і зайнятості;
- навчання вмінню орієнтуватися на ринку праці, пошуку роботи, мистецтву працевлаштування.

Для реалізації цієї підпрограми необхідно:

- вивчення запитів молоді у сфері вторинної зайнятості;
- формування банку вакансій робочих місць по вторинній зайнятості;
- забезпечення студентів інформацією про можливості працевлаштування та часткової зайнятості.

Окрім того, це призведе до зміцнення впевненості випускників навчальних закладів у своїх професійних і особистісних можливостях; навчить студентів навичкам ефективного пошуку роботи і ділового спілкування в процесі працевлаштування, буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності, активізації можливостей.

Для підвищення ефективності програм управління зайнятістю молоді важливо визначити критерії оцінки роботи, здійснювати контроль за реалізацією програм з боку держави і суспільства. В якості критеріїв оцінки можуть виступати соціальні умови молоді, зростання ділової активності, зниження рівня безробіття, підвищення рівня доходів, загальний рівень задоволеності молоді, зниження злочинності тощо.

Мета управління – забезпечити правові, економічні і організаційні умови для самореалізації особистості молодої людини, сприяння його продуктивної зайнятості, для захисту його трудових прав.

Механізм управління зайнятістю молоді охоплює весь спектр економічних, юридичних, соціально-демографічних, психологічних, політичних аспектів, що визначають його функціонування:

- правове забезпечення (законодавчі, нормативні акти і документи, що регламентують порядок і умови укладення трудових договорів, створення і збереження робочих місць, заповнення вакансій тощо);
- організаційне забезпечення (інформаційні системи, системи профорієнтації, підготовки і перепідготовки кадрів, організація соціального партнерства на молодіжному ринку праці);

- налагодження взаємодії державних, громадських, ринкових інститутів в сфері трудових відносин;

- забезпечення соціальних гарантій (квоти на працевлаштування молодих людей, соціальна підтримка безробітної молоді та членів їх сімей);
- економічні заходи (бюджетна політика, податкова система, кредитні ставки, фінансування народногосподарських пріоритетів, державне замовлення) [4, с. 168].

Управління зайнятістю студентської молоді повинно відображати всю сукупність організаційно-економічних відносин, спрямованих на задоволення економічних і соціальних інтересів суб'єктів і об'єктів управління, що забезпечують гарантії зайнятості, соціальне становлення та розвиток потенціалу молоді та реалізуються в економічній, ресурсній, соціальній, демографічній, політичній функціях.

Управління вторинною зайнятістю студентської молоді можна здійснювати за такими напрямками:

- 1) вдосконалення і регулювання молодіжного ринку праці;
- 2) формування нормативно-правової бази регулювання зайнятості молоді;
- 3) методичне, організаційне та інформаційне забезпечення управління зайнятістю молоді;
- 4) всебічний розвиток інфраструктури підтримки молодіжного підприємництва та системи забезпечення зайнятості молоді;
- 5) освітня підтримка зайнятості молоді;
- 6) фінансування програм управління вторинною зайнятістю студентської молоді за рахунок коштів місцевих бюджетів, інших джерел фінансування, передбачених чинним законодавством [5, с. 169].

До основних механізмів управління вторинною зайнятістю студентської молоді можна віднести:

- залучення фінансових коштів з регіонального бюджету, коштів роботодавців та координація їх використання в ході реалізації активних програм сприяння студентської зайнятості;
- вдосконалення нормативно-правової бази з питань зайнятості студентської молоді;
- узгодження ринку праці та ринку освітніх послуг;
- підвищення адаптивності системи освіти до нових соціально-економічних умов;
- залучення студентської молоді через різні види практик в діяльність різних організацій і підприємств, які можуть надати робочі місця студентам під час навчання у вузі і після;
- організація трудової діяльності студентської молоді на виробництві на основі укладення відповідних договорів;
- розробка спеціальної програми по створенню ринку робочих місць для студентів;
- встановлення пільгового оподаткування, кредитування та інших форм сприяння і стимулювання діяльності роботодавців щодо забезпечення зайнятості студентської молоді;

- формування єдиного інформаційного простору по трудовій зайнятості студентської молоді та його основні напрямки;

- створення багаторівневої системи, яка передбачає обов'язкову щорічну виробничу практику і організацію роботи студентів у вечірній час і переважно за фахом;

- установа спеціальних студентських грантів та стипендій для студентів, які досягли особливих результатів у практичній діяльності за своєю спеціальністю;

- включення до навчальних програм спеціальних курсів з професійної орієнтації;

- посилення зв'язку працюючих студентів із майбутньою спеціальністю за допомогою створення спеціалізованих науково-дослідних лабораторій при вузах і впроваджувальних інститутів (за американським зразком);

- створення і вдосконалення служб сприяння працевлаштуванню у вищих навчальних закладах.

Висновки. Для того щоб управління вторинною зайнятістю студентської молоді було ефективним, потрібна модель інституту управління вторинною зайнятістю молоді як спосіб організації діяльності студентів, що дозволяє навчатися в вузі і одночасно отримувати знання, вміння, навички і досвід майбутньої професії (з першого курсу), а також забезпечить студентам робоче місце як під час навчання, так і після закінчення вузу. Реалізація моделі інституту управління вторинною зайнятістю студентської молоді здійснюється на трьох рівнях: державному (перший рівень), регіональному (другий рівень), в установах по роботі зі студентами (третій рівень).

Для вирішення вищевказаних проблем необхідно поєднати зусилля органів державної вла-

ди, громадських організацій та роботодавців. При цьому держава повинна проводити політику створення сприятливих умов для підвищення рівня молодіжної зайнятості. Ще одним шляхом розв'язання перелічених проблем зайнятості молоді є підтримка розвитку молодіжного підприємництва, яке сприятиме підвищенню рівня зайнятості серед молоді та створенню нових малих підприємств і додаткових робочих місць.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про зайнятість населення [Електронний ресурс] : Закон України від 1 березня 1991 р. № 803-XII. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні [Електрон. ресурс] : Закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998-XII. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. Колот А.М. Еволюція ролі держави та інструментарію її впливу на розвиток соціально-трудої сфери / А.М. Колот // Соціально-трудої відносини: теорія і практика. Збірник наукових праць. – Київ: КНЕУ, 2011. – 144 с.
4. Миронова Л.К. Управление занятостью молодежи в территориальной экономической системе: теоретический аспект : автореф. дис. ... канд. экон. наук. – Саратов, 2006.
5. Михайловская С.А. Вестник Челябинского государственного университета. – 2011. – № 30 (245). Философия. Социология. Культурология. Вып. 22. – С. 166-170.
6. Штанська О.В. Взаємодія органів державної влади й організацій громадянського суспільства у сфері зайнятості молоді: регіональний аспект [Електронний ресурс] / О.В. Штанська // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2009. – № 3. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Dtr/du/2009_3/files/DU309_29.pdf.
7. Сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>.